

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА
ВАСПИТАЧЕ „МИХАИЛО ПАЛОВ“- Вршац, Србија
UNIVERZITET DE VEST "AUREL VLAJKU" Arad - Rumunija

UDK 371.95

ISSN 1820-1911

**DAROVITI
I
DIDAKTIČKA KULTURA**

Z B O R N I K 21

Vršac - Arad, 2016.

Izdavači:
Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“ – Vršac
Universitatea de Vest „Aurel Vlaicu“, Arad, Romania

Za izdavače:
Prof. dr Ramona Lile
Doc. dr Jelena Prtljaga

Zbornik uredili:
Akademik Grozdanka Gojkov, glavni urednik
Prof. dr Aleksandar Stojanović, odgovorni urednik

Redakcija: Prof. dr A. Ilika, Arad, Rumunija
Prof. dr S. Kurteš, Portsmut, V. Britanija
Prof. dr M. Zuljan, Ljubljana, Slovenija
Doc. dr A. Kolak, Zagreb, Hrvatska
Akademik M. Milin, Arad, Rumunija
Prof. dr Lj. Kevereski, Bitolj, Makedonija
Prof. dr V. Nojman, Temišvar, Rumunija

Dr M. Maran
Doc. dr A. Gojkov Rajić
Doc. dr J. Prtljaga
Doc. dr T. Nedimović
Dr E. Činč
Dr N. Sturza Milić
Prof. dr Aleksandar Stojanović

Anonimne recenzije (domaće i inostrane)

Lektor i prevodilac rezimea:
engleski jezik – doc. dr Jelena Prtljaga

Lektori:
Dr Ivana Đorđev (srpski jezik)
MS Ljiljana Kelemen (srpski jezik)
Doc. dr Branduša Žujka (rumunski jezik)

Likovni urednik:
Stanislav Suhecki

Tehnički urednik:
Prof. dr Aleksandar Stojanović

Elektronska obrada publikacija:
mr Predrag Prtljaga
<http://www.research.rs>

ISSN 1820-1911
ISBN 978-86-7372-227-6
Štampa: Birokup, Bela Crkva
Tiraž: 100 primeraka

**DAROVITI
I
DIDAKTIČKA KULTURA**

ZBORNIK VISOKE ŠKOLE STRUKOVNIH STUDIJA ZA
VASPITAČE „MIHAILO PALOV“ - VRŠAC

MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
„DAROVITI I DIDAKTIČKA KULTURA“

Sadržaj:

	str.
Uvodne napomene	11
Učesnici skupa	17
 I Impulsi za diskusiju	
Petar Stojaković: VASPITNI STILOVI I RAZVOJ DAROVITOSTI I KREATIVNOSTI.....	25
Ante Kolak: DAROVITI UČENICI U DIDAKTIČKOJ KULTURI	53
 II Saopštenja i diskusija	
Milica Andevski, Jasmina Arsenijević, Mira Vidaković: OD DIDAKTIČKIH ORIJENTACIJA MODERNE I POSTMODERNE KA DIDAKTICI U KRIZI	65
Snežana Babić Kekez: RAD SA DAROVITIM STUDENTIMA INDIVIDUALIZIRANIM INSTRUKTIVNIM MODELOM ...	74
Гордана Будимир-Нинковић, Александар Јанковић: УЛОГА НАСТАВНИКА У ПОДСТИЦАЊУ РАЗВОЈА ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА	81
Jelena Cvetković, Miomira Đurđanović: INOVACIJSKI MODELI SAVREMENE NASTAVE KAO PODSTICAJ RAZVOJA DAROVITOSTI - OPCIJA ILI NEOPHODNOST	89
Ивана Ђорђевић: ТЕМАТИКА ПИСМЕНИХ ЗАДАТАКА КАО ИНДИКАТОР ДИДАКТИЧКЕ КУЛТУРЕ ШКОЛЕ	96
Вук Ђорђевић: КЊИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦУ И МЕДИЈИ	102
Ivan Ferbežer: ROUČEVANJE NADARJENIH UČENCEV O VIŠJIH PSIHIČNIH PROCESIH	112
Владимир Глаголев: СМЕНА ПРИОРИТЕТОВ РОССИЙСКОЙ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ И СФЕРА ПОДГОТОВКИ ТВОРЧЕСКИХ ЛИЧНОСТЕЙ	121
Grozdanka Gojkov: DAROVITI U DIDAKTIČKOJ KULTURI POSTMODERNE	129
Aleksandra Gojkov Rajić, Jelena Prtljaga: ZNAČAJ DIGITALNIH TEHNOLOGIJA ZA PODSTICANJE	

	SAMOREGULISANOG UČENJA KOD DAROVITIH KROZ SADRŽAJE STRANOG JEZIKA	153
Bisera Jevtić:	DAROVITI - ŽRTVE VERBALNOG VRŠNJAČKOG NASILJA	162
Нинослав Качарић:	ДОПРИНОС ВЕРСКЕ НАСТАВЕ РАЗВОЈУ РЕЛИГИОЗНЕ ДАРОВИТОСТИ МЛАДИХ	176
Љиљана Келемен:	ПОДСТИЦАЊЕ МИСАОНИХ ПРОЦЕСА У НАСТАВИ ГРАМАТИКЕ	186
Љупчо Кеверески:	РАЗВОЈНО-ДИНАМИЧКИТЕ ФАКТОРИ ЗА ПОЈАВА И ОСТВАРУВАЊЕ НА ВРВНИ НАУЧНИ ПЕРФОРМАНСИ	196
Slavica Komatina:	PRISTUP KVALITETNOM OBRAZOVANJU POTENCIJALNO DAROVITE DECE KOJA POTIČU IZ SOCIJALNO DEPRIVIRANIH SREDINA	210
Ljiljana Krneta, Gabrijela Bundalo:	PERCEPCIJA SADAŠNJOSTI I VIZIJA BUDUĆNOSTI DAROVITIH UČENIKA	219
Zora Krnjaić, Tijana Maksimović:	OŠEKIVANJA AKADEMSKI DAROVITIH STUDENATA OD PROGRAMA STRUČNE PRAKSE	226
Slavica Maksić, Jelena Pavlović:	KREATIVNI PROCES I DIZAJNIRANJE PODRŽAVAJUĆE DIDAKTIČKE KULTURE U VRTIČU I U ŠKOLI	235
Душан Марковић:	ПОТРЕБА И ЗНАЧАЈ НООСФЕРНОГ ОБРАЗОВАЊА ДАРОВИТИХ	245
Данило Марковић:	ПРИЛОГ РАЗМАТРАЊУ ОБРАЗОВАЊА ДАРОВИТИХ ЗА РАЗВИЈАЊЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ И КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА ПРОМЕНЕ У ДРУШТВУ	253
Radmila Palinkašević, Jasmina Stolić:	RAZVOJ MUZIČKE I JEZIČKE DAROVITOSTI U SAVREMENOJ DIDAKTIČKOJ KULTURI	261
Jovana Pavlović, Marina Mijatović:	USPOSTAVLJANJE I RAZVOJ PARTNERSKIH ODNOSA U NASTAVI IZ UGLA DAROVITIH	275
Александар Петровић:	РЕФЛЕКСИВНО МИШЉЕЊЕ КАО ОБЕЛЕЖЈЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ АУТОНОМИЈЕ У АКТУЕЛНИМ ДИДАКТИЧКИМ ПАРАДИГМАМА	283
Маргарита Силантјева:	ФОРМИРОВАНИЕ АБСТРАКТНОГО МЫШЛЕНИЯ КАК ДИДАКТИЧЕСКАЯ ЗАДАЧА	303
Александар Стојановић:	ПОЛОЖАЈ ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА У САВРЕМЕНОЈ ДИДАКТИЧКОЈ КУЛТУРИ	309
Љубивоје Стојановић:	ПРИМЕЊЕНА ТЕОЛОГИЈА КАО ЕЛЕМЕНТ ДИДАКТИЧКЕ КУЛТУРЕ У РАЗВОЈУ ДАРОВИТОСТИ	318
Наташа Стурза Милић, Тања Недимовић:	ИСТРАЖИВАЊЕ ОДНОСА МОТОРИЧКЕ ДАРОВИТОСТИ И ОПШТЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ - ДИДАКТИЧКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ	332
Томислав Сухеџки:	DIDAKTIČKA SREDSTVA I PODSTICANJE DAROVITOSTI	344
Slavica Ševkušić, Jelena Stevanović:	JEZIČKA KREATIVNOST U	

ТЕМАТСКИМ НАРАТИВИМА УЧЕНИКА SREDNJIH ŠKOLA	350
Даница Веселинов, Снежана Пртљага, Александар Игњатовић: ХЕУРИСТИЧКИ ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКИ АСПЕКТИ ПОДСТИЦАЊА МЕТАКОГНИТИВНИХ СТРАТЕГИЈА УЧЕЊА ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА У НАСТАВИ ПРИРОДЕ И ДРУШТВА	361

III Prikaz knjige

Grozdanka Gojkov: <i>ACADEMICIAN VICTOR NEUMANN: HISTORY OF BANAT – STUDIES OF SPECIFIC FEATURES OF BORDERING REGION</i>	377
Aleksandra Gojkov Rajić: <i>PRIKAZ PUBLIKACIJE VIKTORA NOJMANA "DIE INTERKULTURALITÄT DES BANATS"</i>	380

THE BOOK OF COLLECTED ARTICLES OF
THE PRESCHOOL TEACHER TRAINING COLLEGE
"MIHAILO PALOV" - VRŠAC

INTERNATIONAL CONFERENCE
"THE GIFTED AND DIDACTIC CULTURE"

Contents:

	page
Introductory remarks	11
Conference participants	17
 I Discussion impulses	
Petar Stojaković: EDUCATIONAL STYLES AND DEVELOPMENT OF TALENT AND CREATIVITY	25
Ante Kolak: GIFTED STUDENTS IN DIDACTIC SCHOOL CULTURE	53
 II Paper presentations and discussion	
Milica Andevski, Jasmina Arsenijević, Mira Vidaković: FROM MODERN AND POSTMODERN DIDACTIC ORIENTATION TOWARDS DIDACTICS IN CRISIS	65
Snežana Babić Kekez: WORKING WITH GIFTED STUDENTS BY USING INDIVIDUAL INSTRUCTIVE MODEL	74
Gordana Budimir-Ninković, Aleksandar Janković: TEACHERS' ROLE IN ENCOURAGING DEVELOPMENT OF GIFTED STUDENTS	81
Jelena Cvetković, Miomira Đurđanović: THE CONTEMPORARY TEACHING INNOVATIVE MODELS AS A STIMULUS FOR DEVELOPMENT OF TALENT - A NECESSITY OR AN OPTION	89
Ivana Đorđev: THE SUBJECTS OF ESSAYS AS A POINT OF VIEW OF STUDENTS AS THE INDICATOR OF DIDACTIC CULTURE AT SCHOOL	96
Vuk Đorđević: LITERATURE FOR CHILDREN AND MEDIA	102
Ivan Ferbežer: TEACHING GIFTED PUPILS IN HIGH THINKING PROCESSES	112
Vladimir Glagolev: CHANGING PRIORITIES OF RUSSIAN FOREIGN POLICY AND THE FIELD OF TRAINING OF CREATIVE INDIVIDUALS	121
Grozdanka Gojkov: GIFTED IN THE POSTMODERN DIDACTIC CULTURE	129
Aleksandra Gojkov Rajić, Jelena Prtljaga: IMPORTANCE OF DIGITAL TECHNOLOGIES FOR ENCOURAGEMENT OF SELF- REGULATED LEARNING OF THE GIFTED THROUGH	

	FOREIGN LANGUAGE CONTENTS	153
Bisera Jevtić:	THE GIFTED – VICTIMS OF VERBAL BULLYING IN SCHOOL CULTURE	162
Ninoslav Kačarić:	THE CONTRIBUTION OF RELIGIOUS EDUCATION TO DEVELOPMENT OF RELIGIOUS TALENTS AMONG YOUTH	176
Ljiljana Kelemen:	ENCOURAGING THINKING PROCESSES IN TEACHING GRAMMAR	186
Ljupčo Kevereski:	DEVELOPMENTAL-DYNAMIC FACTORS FOR AND ACHIEVE HIGH SCIENTIFIC PERFORMANCE	196
Slavica Komatina:	APPROACH TO HIGH QUALITY OF EDUCATION OF POTENTIALLY GIFTED CHILDREN FROM SOCIALLY DEPRIVED SETTINGS	210
Ljiljana Krneta, Gabrijela Bundalo:	PERCEPTION OF PRESENT AND VISION OF FUTURE OF GIFTED STUDENTS	219
Zora Krnjić, Tijana Maksimović:	ACADEMICALLY GIFTED STUDENTS’ EXPECTATIONS OF INTERNSHIP PROGRAMMES	226
Slavica Maksić, Jelena Pavlović:	CREATIVE PROCESS AND DESIGN OF A SUPPORTING DIDACTIC CULTURE IN KINDERGARDEN AND SCHOOL	235
Dušan Marković:	THE NEED AND IMPORTANCE OF NOOSPHERE EDUCATION FOR THE GIFTED	245
Danilo Marković:	ADDENDUM TO THE EXPLORATION OF EDUCATION OF THE GIFTED FOR THE DEVELOPMENT OF COMPETENCY AND COMPETENCY FOR CHANGE IN SOCIETY	253
Radmila Palinkašević, Jasmina Stolić:	DEVELOPMENT OF MUSICAL AND LINGUISTIC GIFTEDNESS IN CONTEMPORARY DIDACTIC CULTURE	261
Jovana Pavlović, Marina Mijatović:	ESTABLISHING AND DEVELOPMENT OF PARTNERSHIP IN CLASSROOM FROM THE PERSPECTIVE OF GIFTED STUDENTS	275
Aleksandar Petrović:	REFLECTED THINKING AS A SIGN OF A INTELLECTUAL AUTHONOMY IN A ACTUAL DIDACTIC PARADIGMS	283
Маргарита Силантјева:	FORMATION OF ABSTRACT THINKING AS A DIDACTIC CHALLENGE	303
Aleksandar Stojanović:	POSITION OF GIFTED STUDENTS IN CONTEMPORARY DIDACTIC CULTURE	309
Ljubivoje Stojanović:	APPLIED THEOLOGY AS AN ELEMENT OF DIDACTIC CULTURE IN DEVELOPMENT OF GIFTEDNESS	318
Nataša Sturza-Milić, Tanja Nedimović:	ESTIMATION OF INTELLECTUAL ABILITIES OF MOTOR GIFTED STUDENTS – DIDACTIC IMPLICATIONS	332
Tomislav Suhečki:	DIDACTIC MEANS AND ENCOURAGING GIFTEDNESS	344
Slavica Ševkušić, Jelena Stevanović:	LINGUISTIC CREATIVITY IN THEMATIC NARRATIVES OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS	350
Danica Veselinov, Snežana Prtljaga, Aleksandar Ignjatović:	HEURISTIC DIDACTIC-TEACHING METHODOLOGICAL ASPECTS AND METACOGNITIVE LEARNING	

	STRATEGIES OF THE GIFTED	361
III Book Reviews		
Grozdanka Gojkov: ACADEMICIAN VICTOR NEUMANN: <i>HISTORY OF BANAT – STUDIES OF SPECIFIC FEATURES OF BORDERING REGION</i>		377
Aleksandra Gojkov Rajić: VICTOR NEUMANN: <i>“DIE INTERKULTURALITÄT DES BANATS”</i>		380

UVODNE NAPOMENE

Na 21. okruglom stolu učestvovalo je 108 istraživača iz jedanaest država Evrope (Rusija, Rumunija, Bugarska, Engleska, Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Danska, Mađarska i Srbija) koji su u okviru šezdesetak naslova sagledavali didaktičku kultura posmoderne kao kontekst u kome su se razmatrala pitanja značajna za savremene tokove u podsticanju razvoja darovitih, što je podrazumevalo više uglova posmatranja. Složenost tematike i širina asocijacija u diskusijama osetiće se u radovima koji su u ovom zborniku koji ima monografski karakter, a u ovom uvodu upućuje na sužavanje fokusa, tj. na akcentovanje samo nekoliko aspekata, koji su bili više u fokusu, tj. činili njene osnovne konstitutivne faktore, ili latentnu strukturu diskusije postmoderne didaktike i položaja darovitih u njoj. Jedan od njih je širina asocijacija u diskusijama i osetiće se u radovima koji su u ovom monografskom zborniku, što u ovom uvodu upućuje na sužavanje fokusa, tj. na samo nekoliko aspekata, koji su po ličnom utisku autorke uvodnih napomena činili njene osnovne konstitutivne faktore, ili latentnu strukturu postmoderne didaktike. Jedan od njih su aktuelna pitanja promena u obrazovanju iz ugla filozofije obrazovanja, pedagoško-didaktičkih teorija i socio-političkog konteksta postmodernih društava sa dominirajućom neoliberalnom ideologijom, koja ekonomskom racionalnošću svodi individue na zavisnike "ekonomskog uspeha", kao osnovnog kriterijuma ponašanja čoveka „potrošačkog društva“, neosetljivog na moralne norme u smislu Kantovog kategoričkog imperativa, što otvara prostor za potrebe da se didaktičkim pristupima podsticanju emancipacije u nastavi i učenju u njoj, novim promišljanjima o neohumanističkom shvatanju obrazovanja mladih, posebno darovitih, sagledaju načini za prevazilaženje nejasnoća i traže putevi za sigurnije i kvalitetnije podsticanje darovitih u didaktičkoj kulturi vaspitno-obrazovnih institucija. U isti kontekst spadaju i diskusije koje su naglasile da je moderno doba krhko, jer nestaje univerzalno stručno razumevanje, kao i sveopšti obavezujući kanal vezivanja, da su svi naučni predmeti pod tenzijama, sa pojavom interesa i moći, oprečnim diskursivnim razvojem i gubljenjem starih navika, da u predmetima postoji borba između udubljiivanja u kontekst i povećanja kompleksnosti kao veće spremnosti da se obrati pažnja na posledice, i to uprkos dominantnih izazova za brzim uspehom. Pored prethodnog, značajna pažnja posvećena je i pitanju racionalnosti modela u postmodernoj didaktici, po kojoj je došlo do njihovog

precejivaja, jer su se u praksi teško primenjivali, izazivajući frustracije zbog prenamaglašenosti sadržajne strane u traganju za racionalnim objašnjenjima, odnosno zanemarivanja odnosne strane. Tako se drugi aspekt odnosi na didaktičku kulturu, za koju se smatra da je nezaobilazno svojstvo svake vaspitno-obrazovne institucije i da utiče na njenu efikasnost, kvalitet, delovanje i ostvarivanje postavljenih ciljeva.

U diskursima koji se dalje u zborniku daju, školska kultura viđena je kao relativno trajni kvalitet školske sredine koji utiče na ponašanje njenih članova i predstavlja skup vrednosti, normi, uverenja, ponašanja i tradicije, a došlo se i do konsenzusa da se kao pedagoški razumljiva konkretizacija školske kulture deli na pedagošku kulturu, didaktičku kulturu, kulturu odnosa i organizacijsku kulturu, a da se u celokupnoj kulturi škole posebna pažnja usmerava ka didaktičkoj kulturi, jer su učenje i mišljenje tesno vezani za načine učenja i poučavanja, a korak dalje smešteni u neko kulturno okruženje i tretirani kao značajni efekti rada škole. Pod didaktičkom kulturom podrazumevane su vrednosti, uverenja i stavovi koje imaju nosioci nastavnog procesa o subjektima i pojedinim segmentima nastave. Kao jedan od značajnih indikatora didaktičke kulture posmatran je položaj darovitih učenika u njoj. Položaj darovitog učenika u nastavi podrazumevan je kao relacijski odnos nastavnika i učenika kao najvažnijih činilaca vaspitno-obrazovnog procesa u nastavnoj strukturi, te usmerenost nastave prema učeniku.

Istraživači su u diskursu o izazovima didaktičke kulture škole danas u segmentu obrazovanja darovitih učenika tragali za odgovorima na brojna pitanja. Jedno od pitanja odnosi se na značaj promene uloga sadržaja i odnosa za darovite. Promena uloga sadržaja i odnosa je stalna pretpostavka u procesu učenja, a didaktika koja se zasniva na interakciji, odnosima u procesu učenja i poučavanja je didaktika odnosa, jer pretpostavlja da su odnosi odlučujući za smisao i uspeh u učenju, a kao predznak ima klimu za učenje koja pridaje poseban značaj komunikativnoj kompetenciji, uzajamnom razvoju i dobroj samopercepciji, samopoštovanju, sa jedne strane, a sa druge strane – recipročno poštovanje za osnove u odnosima. U teorijskim kritičkim analizama posmatra se značaj međusobne interakcije i komunikacije kojima se stvara kultura međuljudske atmosfere, koja za svako učenje predstavlja okvir zahteva i napredovanja i koja podrazumeva da, ako ovaj okvir ne uspe, tada zahtevi postaju nedostojni, a napredovanja beznačajna. Diskutuje se, takođe, mesto darovitih u spoznaji da je moderno doba krhko, da nestaje univerzalno stručno razumevanje, kao i sveopšti obavezujući kanal vezivanja, da su svi naučni predmeti pod tenzijama, sa

pojavom interesa i moći, oprečnim diskursivnim razvojem i gubljenjem starih navika. Posmatra se šta za razvoj darovitosti znači činjenica da u predmetima postoji borba između udublјivanja u kontekst i povećanja kompleksnosti kao veće spremnosti da se obrati pažnja na posledice, i to uprkos dominantnim izazovima za kratkotrajnim uspehom i brzom karijerom. Naglašava se da ovde nemamo samo povećanje broja nesigurnih puteva ispitivanja i priznanje stalno nepotpunih, nesigurnih rezultata istraživanja, i to samo ograničene moći iskaza i predviđanja, nego i spoznaju da nauke nisu oslobođene od odnosa i komunikacija, dakle da nije dovoljno da se legitimitet nauke traži u ravni subjekat–objekat. Iza ovoga, diskutuje se i pitanje racionalnosti modela u postmodernoј didaktici, po kojoj je došlo do njihovog precenjivanja, jer su se u praksi teško primenjivali, izazivajući frustracije i zanemarivanje značaja teorije i primat kognitivnog, a zbog prenaplašenosti sadržajne strane u traganju za racionalnim objašnjenjima, odnosno zanemarivanja odnosne strane. Za didaktičku klimu koja bi podsticajno odgovarala darovitim značajno je, te se posmatra, i pitanje o jedinstvu didaktičke racionalnosti, za koju postmoderna smatra da nestaje, odnosno da se vezuje za pluralne predstave, moć, razlike u interesima, razlike u sporazumevanju i nejedinstvene kontekste. Diskutuje se i stav da se racionalnost raspada u pluralitet specifičnih racionalnih konstrukcija (konstrukte), čija se vijabilnost (prilagođavanja u svetu življenja) tek u različitim praksama dokazuje i reflektuje, a na ovom mestu i propituje iz ugla uslova za učenje darovitih. Pokušavaju se, takođe, sagledati implikacije stava postmoderne didaktike usmerene na odnose sadržane u sledećim stavovima: nijedan model ne odgovara za sve; nijedna analiza nije potpuna; nijedno upustvo za delovanje ne može se na duže vreme predvideti u svom delovanju i uspehu. (Ove slabosti moraju sve didaktičke pretpostavke da prihvate.); šta znači tvrdnja da je istina relativna u pogledu zajednica i kulture vremena, ali i u zavisnosti od uspeha ili neuspeha? Pitanje je da li iz ovog ugla ne bi trebalo i ovaj iskaz smatrati relativnom tvrdnjom. A, pitanje je i da li bi didaktika u postmoderni sebe trebalo da vidi u kulturnom kontekstu sadašnjosti, i tako da se reflektuje, i da li je već samo to relativizacija. Ovo menja izabranu polaznu poziciju: univerzalistički zahtevi ne uspevaju nakon izvesnog vremena, čime postmoderna pokazuje naše znanje i ponašanje u komplikovanim kontekstima: pluralistično, protivurečno, nepregledno, ambivalentno. Šta ovakva didaktička kultura, obrazovanja usmerenog na odnose, sa pomenutim karakteristikama znači za razvoj darovitosti i ima li, i u kojim oblastima znanja konsenzusa, pravila koja se ne diskutuju? Interesantne su refleksije autora u ovom monografskom zborniku o prethodnim pitanjima postmoderne didaktičke kulture, odnosno didaktike usmerene na odnose, a izražene su u stavu da se

pregledom savremene postmoderne scene i procene argumenata za nefundamentalističko, antiesencijalističko mišljenje, koje stoji u osnovi didaktike usmerene na odnose, možemo složiti sa mišljenjem Ričarda Rortija (Richard Rorty), koji smatra da stojimo na raskršću dva puta. Jedan je put Dž. Djuija (John Dewey), sa njegovom liberalnom socijalnom nadom; drugi je put T. Švandta (Thomas A. Schwandt), koji ističe da je za njega nemoguće naći neku utehu u interpretativizmu koji se degeneriše u nihilizam, u kome se bavimo beskrajnim praznim dekonstrukcijama i osporavamo postojanje socijalnog porekla i naših samih bića.

Diskusije na 21. okruglom stolu i tekstovi u ovom monografskom zborniku dali su značajan doprinos razjašnjavanju značenja didaktičke kulture usmerene na odnose, tj. postmoderne didaktike za razvoj darovitosti. Novi impulsi za diskusiju vide se i u razmatranju samoregulisano učenja i veština poput muzičkih. Sticanje ekspertskih kompetencija muzičkog izvođenja, kao jedan od krajnjih ciljeva trostepenog sistema obrazovanja muzički darovitih, posmatra se kao kontekst u kome se pažnja fokusira na poznavanje strategija samostalnog, promišljenog i efikasnog vežbanja, jednog od neophodnih uslova ekspertskog izvođenja Usvajanje samoregulativnog učenja i vežbanja smatra se jednim od ključnih činilaca napredovanja. Odabir i sprovođenje strategija u okviru trostepenog modela efikasnog sticanja veština – planiranja/pripreme, izvršenja/monitoringa i evaluacije – deo je korpusa aktivnosti, koje su vođene metakognitivnim procesima, a sve ovo utiče u kontekst koji bi se mogao smatrati didaktičkom klimom značajnom za razvoj muzički darovitih.

Jedno od pitanja koje je na skupu pokretalo diskusiju odnosi se na strategije podsticanja autonomije darovitih. Doživljaj autonomije razmatra se kao važan preduslov za razvoj potencijala učenika – doslednost i istrajnost u izvršavanju zadataka, bolja prilagođenost školskom sistemu, veći stepen unutrašnje motivacije i ostvarivanje boljeg školskog uspeha. Autonomija se u kontekstu obrazovanja definiše kao kognitivni fenomen (izražavanje individualnog načina mišljenja, donošenje nezavisnih sudova i odluka, uvažavanje perspektive drugih) i kao bihejvioralni fenomen (učesće u donošenju odluka u različitim kontekstima, kao što su porodica i škola). U radovima se ističe da značaj uvažavanja učeničke autonomije u školskom kontekstu zavisi od interpersonalnog stila nastavnika. Autori analiziraju nastavnikove strategije podsticanja učeničke autonomije. Prema podacima, uspešne strategije pomažu učenicima da razviju pozitivan odnos prema školi i motivaciju za učenje. Ustanovljeno je da se učenička autonomija, pored ostalog, podstiče putem kritičkog mišljenja, koje se ispoljava u nezavisnom

rešavanju problema, produkciji učeničkih ideja, diskusiji i postavljanju pitanja. U radovima se ističe da se autonomija, takođe, razvija putem podsticanja lične odgovornosti učenika u procesu učenja, samorefleksije, prihvatanja izazova, prevazilaženja prepreka u situacijama učenja i razumevanja pravila. Metakognitivne sposobnosti se, isto tako, vide kao značajne za ispoljavanje i razvoj potencijala darovitih, jer posreduju između kognitivnog funkcionisanja učenika i njihovog autonomnog ponašanja. A, pored ovoga, tu su i refleksije o tome kako nije dobro usmeravanje samo na intelektualne sposobnosti i njihovo usavršavanje, iako se ovakvo usmerenje najviše „ispłaci” i pojedincu i društvu. Zapostavljanje drugih vrsta darovitosti osiromašuje ljude i društvo, te ih lišava mnogih lepota i životnih radosti. Kao interesantno, postavlja se i pitanje isticanja samo intelektualno darovitih i njihovog „etiketiranja“ kao nemoralnih (deca MENSE), jer se od njih očekuje određena korist. Život čoveka se ne može svesti samo na rad, na unapređenje proizvodnje i profit. Čovek ima potrebu za različitim talentima i njihovim manifestacijama i životnim radostima, što, kako je istaknuto, otvara drugu perspektivu usmeravanja darovitih i težnje ka stvaranju drugačije didaktičke kulture za njihov razvoj.

Jedno od interesantnih pitanja didaktičke kulture fokusira se na jaz između etosa kreativnosti i etosa moderne pedagogije. Dakle, u radovima se posmatra problem negovanja kreativnosti darovitih u situaciji kada, sa jedne strane, nastavnici teže ka tome da neguju kreativnost svojih učenika, koja je u prirodnoj vezi sa spontanošću, znatiželjom i slobodnim istraživanjem, a, sa druge, današnja didaktika, koja se zasniva na rezultatima, usmerena je ka standardizaciji i merenju. Postavljena su i pitanja: Kako da kreativno iskustvo cveta u okviru obrazovanja koje se rukovodi rezultatima i njihovim „validnim” i „pouzdanim” merenjem? Što je još važnije, pominje autor ovoga teksta V. Glaveanu (V. Glaveanu), kako je moguće ceniti kreativnu različitost u okvirima kulture istosti? Da bi se ovaj problem rešio, autor smatra da treba razumeti koncept didaktičke kulture kao dinamičnu pojavu, koja je otvorena za transformaciju, a kroz interakciju između socijalnih aktera i materijalnih aranžmana. On takođe smatra da, kada je reč o kulturama, ne radi se samo o normama i vrednostima; radi se, i to pre svega, o ljudima i mestima, kao i o odnosima između njih. Operišući relacionom definicijom didaktičke kulture, ista se može razumeti kao način interakcije između nastavnika i učenika, koji konstruišu značenje i vrednost kreativnosti u učionici. Ovo distribuirano razumevanje kreativnosti (Glaveanu) ukazuje na činjenicu da nastavnici ili učenici, uzeti zasebno, ne bi trebalo da budu težište istraživanja kreativnosti. Konstruisanje kulture kreativnosti u školama zavisi od razmena između nastavnika i učenika i njihovih zajedničkih napora

da oblikuju didaktičku kulturu koja podržava kreativno učenje i kreativno poučavanje podjednako, što implicite ukazuje na stavove didaktike usmerene na odnose. Iz prethodno dotaknutih samo nekoliko „vrućih” tačaka iz radova uređenih u ovom monografskom zborniku sa 21. okruglog stola, posvećenog temi Daroviti i didaktička kultura, moglo bi se zaključiti da se otvaraju i u praktičnim koracima delikatna pitanja postmoderne didaktike, koja će se tek tu zaoštriti, ali će se možda tu, na terenu stvarnosti, i stvoriti jasnije slike dometa i ograničenja iste, i u svoj svojoj oštini izraziti, jer se u ovim tekstovima radnja događa na polju darovitosti, gde su diskursi jasniji i ozbiljnije shvaćeni. Utisak je da su radovi koji stoje iza 60-ak naslova, odnosno 90-ak učesnika iz 11 država (Rusija, Rumunija, Slovenija, Hrvatska, Bugarska, Makedonija, Bosna i Hercegovina, Danska, Mađarska, Engleska, Srbija) u najvećoj meri fokusirani na: pitanja značaja didaktičke kulture za razvoj darovitosti; karakteristike filozofije obrazovanja kao osnove didaktičke kulture povoljne za razvoj darovitosti; karakteristike kvaliteta efikasne didaktičke kulture iz ugla darovitih; indikatore intelektualne autonomije u didaktičkoj kulturi povoljnoj za razvoj darovitosti; položaj darovitih u aktuelnim didaktičkim paradigmatama; darovite u postmodernoj didaktici; podsticanje kritičkog mišljenja kao obeležje intelektualne autonomije darovitih; pluralnost na didaktičkoj sceni Evrope i mesto darovitih u njoj; komunikacijske relacije darovitih u nastavi kao indikatori didaktičke kulture; domete i ograničenja didaktičkog pluralizma na aktuelnoj didaktičkoj sceni (teoriji i praksi) Evrope iz ugla podsticanja darovitosti; neohumanistički koncept obrazovanja i mesto darovitih u njemu; nastava kao facilitacija i nastava kao tehnologija i daroviti u njima..., koja u suštinu čine didaktičku kulturu u kojoj se ogleda darovitost, njeno značenje, razumevanje njenoga smisla, podsticanje. Prema prethodnom, reklo bi se, vredi očekivati zainteresovanost svih koji rade sa darovitima za ovaj monografski zbornik, jer se u njemu nalaze impulsi za nove ideje, pitanja i dileme za dobrobit darovitih, a i onih koji im služe, pre svih, njihovih mentora i istraživača.

Grozdanka Gojkov

UČESNICI 21. OKRUGLOG STOLA

Уводни импулси

Анте Колак

Didaktička kultura škole i daroviti učenici – učiteljska perspektiva.

Петар Стојаковић

Васпитни стилови и развој даровитости и креативности

Milica Andevski

Jasmina Arsenijević

Mira Vidaković

Od didaktičkih orijentacija moderne i postmoderne ka didaktici u кризи

Звездан Арсић

Александра Изгаревић

Педагошко-психолошке и дидактичке основе школске акцелерације даровитих ученика у редовној настави

Snežana Babić-Kekez

Rad sa darovitim studentima individualiziranim instruktivnim modelom

Džulia Benet

Džeraldina Letrevik

Mieczslawa Podsiedlik

Komparativni pristupi darovitosti: šta sociologija može da doprinese?

Otilia Sanda Bersan

Opiniile cadrelor didactice cu privire la importanta consilierii carierei pentru elevii de liceu

Bíró Violetta

A pedagógusok attitűdje az általános iskolás tehetségéretetekhez

Blanka Bogunović

Samoreglativno učenje i veštine muzičkog izvođenja

Željka Bojanić

Didaktička kultura i metakognitivne sposobnosti darovitih

Гордана Будимир-Нинковић

Александар Јанковић

Улога наставника у подстицању развоја даровитих ученика

Jelena Cvetković

Miomira Đurđanović

Inovacijski modeli savremene nastave kao podsticaj razvoja darovitosti – opcija ili neophodnost

Мирко Дејић

Александра Михајловић

Даровитост и савремени трендови у настави математике

Ивана Ђорђевић

Тематика писмених задатака из визууре ученика као индикатор дидактичке културе школе

Bosiljka Đorđević

Kojim putem u podsticanju i negovanju različito darovite dece i mladih

Jovan Đorđević

Značaj informatičke nastave, obrazovanja i učenja za podsticanje razvoja darovitih

Ivan Ferbežer

Poučevanje nadarjenih učenaca o višjih psihičnih procesih

Глаголев В.С.

Смена приоритетов российской внешней политики и сфера подготовки творческих личностей

Vlad Glaveanu

Ka razvijanju kultura kreativnosti u školi

Grozdanka Gojkov

Daroviti u didaktičkoj kulturi postmoderne

Nikoleta Gutvajn

Profesionalne kompetencije vaspitača za rad sa darovitom decom

Билјана Граматковски

Теориски пристап на поттикнување на надарените и талентираниите во семејството од аспект на дидактичката култура на предучилишните институции

Bisera Jevtić

Daroviti-žrtve verbalnog nasilja u školskoj kulturi

Нинослав Качарић

Информационо-комуникационе технологије (ICT) у верској настави и даровити

Gabriela Kelemen

Darovića deca i njihovo obrazovanje sa posebnim potrebama

Љиљана Келемен

Методичке стратегии подстицања критичког мишљења даровитих у настави граматике

Љупчо Кеверески

Драган Ристески

Мултифакторските влијанија врз развојот и постигнување на врвните научни перформански кај талентите (дидактички дискурс)

Јасминка Коцоска

Талентираниите и надарените ученици во постмодерното општество

Slavica Komatina

Pristup kvalitetnom obrazovanju potencijalno darovite dece iz socijalno depriviranih sredina

Исидора Кораћ

Изаови професионалног развоја вaspитача: компетенције за рад са даровитом децом

Бисера Костадиновска

Милка Кевереска

Дидактичките перспективи на работа со талентирани ученици во наставата по англиски јазик

Марија Котевска Димовска

Имплементирање на образовни програми за развој на афективната компонента на надарените

Љилјана Крнета

Креативност - перцепција психолошке природе даровитих у модерном добу

Зора Крнјаиќ

Тијана Максимовиќ

Очекивања академски даровитих студената од програма стручне праксе

Светлана Куртеш

Идентитет и идеологија у учџоници: (постоји ли) постмодерни приступ

Наташа Лалиќ-Вучетиќ

Снежана Мирков

Јасмина Шефер

Подршка ученичкој аутономији у школском контексту

Славица Максић

Јелена Павловић

Креативност и дидактичка култура

Јелена Максимовиќ

Јелена Османовиќ

Епистемолошко методолошке импликације феномена даровитости

Александра Мандић

Савремене информационе технологије у функцији превазилажења недостатака трансмисионог модела наставе

Данило Ж. Марковић

Истраживачко-иновативна делатност обдарених и развијеност компетенција и компетентности

Миодраг Милин

Лавинија Бетеа

Психологија versus педагогија супрадоптарии

Ана Мумовић

Вук Ђорђевић

Дидактичка култура, књижевност за децу и медију

Маринел Негру

Даровита деца и асинхрони развој у оквиру образовног система

Силвана Несковска

Развој на ученици интелектуална аутономија низ призмата на књижевности класи

Николај Палашев

Дарјан Бојков

Ванче Бојков

Даровити, трансцедентност и комуникација

Радомила Палинкашевиќ

Јасмина Столиќ

Развој музичке и језичке даровитости у савременој дидактичкој култури

Polonca Pangrčič

Kurikulum za nadarjene in sodobna didaktična teorija

Војислав Пантић

Методички аспекти рада у школи младих математичара

Aleksandar Petrovic

Рефлективно мишљење као обележје интелектуалне аутономије у актуелним дидактичким парадигмама

Ружица Петровић

Даровити и етичка култура у друштвеним истраживањима

Бајрам Пинарбаши

Тасим Челик

Дидактичке компоненте на третманот на надарените и талентираниите во ПСУ Јахја Кемал-Скопје

Kristina Planjanin-Simić

Тajна бројалица, повезаност svakodneвне употребе бројалица са упознавањем и савладанањем основних математичких функција код даровите деце

Jelena Prtljaga

Aleksandra Gojkov – Rajić

Lingvistička даровитост и дидактичке стратегии

Predrag Prtljaga

Дидактичка култура школе и замци друштвених мрежа

Вера Ж. Радовић

Душка Михајловић

Дидактичка култура наставника – предуслов за идентификацију и рад са даровитим ученицима

Марија Ристевска

Дидактички стратегии за рана идентификација на надарените и талентираниите

Alina Roman

Kreativni napori integracije interaktivnih nastavnih metoda

М.В. Силантъева

Дидактичка револуција как противоядие для одаренности

Dragica Stanojlović

Evropskikvalifikacijskiokvirkaoparadigmasavremenihdidaktičkihstrategija i položajдаровитих

Александар Стојановић

Положај даровитих ученика у савременој дидактичкој култури

Љубивоје Стојановић

Примењена теологија као елемент дидактичке културе у развоју даровитиости

Весна Стојановска

Ставови на наставниците за поттикнување на креативноста во основното образование

Nataša Sturza Milić
Tanja Nedimović

Procena intelektualnih sposobnosti motoričke darovitih učenika- didaktičke импликације

Tomislav Suhecki

Didaktička sredstva i podsticanje darovitosti

Slavica Ševkušić

Jelena Stevanović

Elementi kreativnosti u tematskim narativima učenika srednjih škola

Мирјана Томић

Сарадња са родитељима даровите деце из угла васпитача

Olgica Tomić

Uspešni Daroviti –deset godina kasnije iz ugla didaktičke kulture

Митко Тошев

Дидактичкиот пристап во изведбата на познатиот портрет Мона Лиза од Леонардо да Винчи

Даница Веселинов

Снежана Пртљага

Александар Игњатовић

Хеуристички дидактичко-методички аспекти и метакогнитивне стратегии учења даровитих

Valerija Večei-Funda

Jelena Portner Pavićević

Dragan Janjušić

Kreativnost kao aspekt kvalitetnog obrazovanja

Горан Вилотијевић

Развијање сазнајно-креативних компетенција даровитих ученика у хеуристичкој настави

Биљана Вујасин

Менторство као стратегија поучавања даровите деце у контексту дидактичке културе

Златко Жоглев

Ljupco Keверески

Metodija Stojanovski

Академските студии од областа на надареноста и талентираноста футуристички регионални предизвици

